

บทที่ ๑

บทนำ

อาจกล่าวได้ว่า การปฏิวัติโดยข้าราชการ (bureaucratic revolution)

ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ในประเทศไทย เป็นการปฏิวัติทางการเมืองมากกว่าที่จะเป็นการปฏิวัติทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และถือเป็นการสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ในการก่อให้เกิดรูปแบบและหลักเกณฑ์ทางการเมือง อันเป็นผลทำให้ระบอบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราช กลายเป็นสิ่งทันสมัยไป บุคคลชั้นนำทางการเมือง ในระบอบเก่าได้ถูกเข้ามาแทนที่โดยบุคคลชั้นนำรุ่นใหม่ และได้ประกาศเป้าหมายว่าจะนำประเทศไปสู่ระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ แต่ดูเหมือนว่าวิวัฒนาการที่ผ่านมา นั้น สัญญาที่ให้ไว้ดังกล่าว ประสบผลสำเร็จน้อยเต็มที่ ลักษณะอันนี้เป็นจุดเด่นของการเมืองไทย ในระบอบรัฐธรรมนูญ ในรอบ ๔๐ ปี เศษที่ผ่านมาซึ่งได้ทิ้งมรดกทางการเมืองมาจนถึงปัจจุบัน อย่างมากมาย^๑

สาเหตุของการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เกิดขึ้นมาจากฝ่ายระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเอง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการแพร่หลายของแนวความคิดของตะวันตก ซึ่งบีบบังคับให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชฯ ต้องปรับตัวให้เข้ากับแนวความคิดสมัยใหม่ เพื่อปกป้องระบอบกษัตริย์ไม่ให้สูญสลายไป^๒ นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้บุคคลทุกคนขึ้นในประเทศได้มีโอกาสไปศึกษาต่างประเทศอย่างกว้างขวาง เป็นผลให้เกิดกลุ่มคนชั้นใหม่ขึ้นในสังคม คือพวกปัญญาชน ซึ่งพวกนี้ได้รับแนวความคิดและเคยชินกับระบบตะวันตกที่ได้เคยใช้ชีวิตมา เมื่อมาพบกับระบบการ เล่นพรรค เล่นพวกของเชื้อพระวงศ์และผู้อยู่ในตระกูลสูงสังคมไทย ทำให้พวกนี้เกิดความคิดที่จะเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อโค่นล้มระบอบการปกครองขึ้น^๓

^๑ Thawatt Mokarapong History of the Thai Revolution : A Study in Political Behavior (Bangkok : Siva Porn Limited Partnership, 2515)

หน้า ๒๒๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๓๐

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑-๔๕

ประกอบกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ ได้มีความเป็นอิสระมากขึ้น จึงมีบทบาทในการเป็นปากกระบอกเสียงของประชาชนในการวิพากษ์วิจารณ์กิจกรรมทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาล เผยแพร่ข่าวสารการกระทำของฝ่ายรัฐบาลให้ประชาชนคนไทยทั่วไปได้ทราบ ทำให้คนไทยโดยทั่วไปหูตาสว่างขึ้น และเห็นความบกพร่องของระบอบเดิม^๑ นอกจากนั้น สภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำไปทั่วโลก ทำให้เกิดความระส่ำระสายไปทั่ว พ่อค้าพาณิชย์ต้องรับภาระในการแบกภาษีหนักขึ้น และข้าราชการได้ถูกปลดออกจากราชการเพื่อแก้วิกฤตการณ์ในขณะนั้น จึงก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความไม่พอใจรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชมากขึ้น วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงเป็นนาฬิกาของให้กลุ่มปัญญาชนหัวก้าวหน้าถือโอกาสทงทำการปฏิวัติ^๒

หลังจากการปฏิวัติ ๒๔๗๕ แล้ว ประเทศไทยได้เกิดมีการปฏิวัติรัฐประหารและกบฏ (หมายถึงการปฏิวัติที่ใช้เรียกขานกันในหมู่คนไทยทั่วไป) ขึ้นอีกหลายครั้ง ตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ - ๒๕๒๒ เกิดการกบฏรวมทั้งสิ้น ๗ ครั้ง คือ^๓

๑. กบฏบวรเดช (๑๑ ตุลาคม ๒๔๗๖)
๒. กบฏมไฮยัตดิน (๒๔ สิงหาคม ๒๔๙๑)
๓. กบฏเสนาธิการหรือกบฏนายพล (๑ ตุลาคม ๒๔๙๑)
๔. กบฏระบบสังหารอองซาน (๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒)
๕. กบฏวังหลวง (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒)
๖. กบฏแมนฮัตตัน (๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔)
๗. กบฏ ๒๖ มีนาคม (๒๖ มีนาคม ๒๕๒๐)

^๑ เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๖-๗๗

^๒ เรื่องเดียวกัน หน้า ๘๔-๙๖

^๓ รายงานพิเศษ, "ประวัติศาสตร์ความผันแปรทางการเมืองไทยโดยสังเขป"

นอกจากนั้น ยังมีการปฏิวัติ (หมายถึง "การปฏิวัติ" ที่ผู้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองใช้เรียก) มี ๓ ครั้ง

๑. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปฏิวัติรัฐบาล จอมพล ถนอม กิตติขจร (๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑)
๒. จอมพลถนอม กิตติขจร ปฏิวัติรัฐบาลของตนเอง (๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔)
๓. พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ปฏิวัติรัฐบาล ธานินทร์ กรัยวิเชียร (๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐)

มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ๑ ครั้ง คือ พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ปฏิรูปรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (๖ ตุลาคม ๒๕๑๔)

มีการทำรัฐประหาร ๔ ครั้ง ดังนี้

๑. พันเอกพลพลยุทธเสนา รัฐประหารรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา (๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖)
๒. จอมพลผิน ชุณหะวัณ รัฐประหารรัฐบาล พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐)
๓. จอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐประหารรัฐบาลตัวเอง (๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๔)
๔. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม (๑๖ กันยายน ๒๕๐๐)

ปัญหาการเมืองของไทย

ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนจะต้องมีอำนาจอธิปไตย ฉะนั้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะไม่สามารถเกิดขึ้นในประเทศหนึ่งประเทศใด ขึ้นมาได้ หากประชาชนในประเทศ มิได้ทำการช่วงชิงอำนาจอธิปไตยมาไว้ในความครอบครอง พยายามรักษาอำนาจนั้นไว้ให้นานเท่านาน และมีการสืบทอดอำนาจอย่างต่อเนื่องกัน ครอบครองโดยที่ประชาชนมิได้ช่วงชิงอำนาจอธิปไตยมาด้วยตัวเองแล้ว ประชาธิปไตยก็เป็นเพียงความหวัง ซึ่งไม่มีทางจะเป็นไปได้

สำหรับประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงการปกครองในคราวปฏิวัติ ๒๔๗๕ หาได้เปลี่ยนแปลงจากการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยตามที่กล่าวอ้างกันไม่ ตามความจริงแล้วเป็นการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น ระบอบมาตยาธิปไตย ซึ่งมีทหารเป็นใหญ่ (Military Oligarchy) และใช้อำนาจนั้นเพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ในกลุ่มของพวกเขาตนตลอดมา การเลือกตั้งที่มีขึ้นนั้นเป็นเพียงการผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองชั่วคราว เพื่อรักษาไว้ ซึ่งระบอบการปกครองมาตยาธิปไตย ซึ่งมีทหารเป็นใหญ่เท่านั้น การสืบทอดอำนาจทางการเมืองได้ถูกกำหนดไว้แล้ว โดยผู้นำทหารผู้อยู่ในอำนาจนั้นเอง กำสั่งทหารของชาติหาได้เป็นของประชาชนและจงรักภักดีต่อประชาชนไม่ แต่เป็นกำสั่งอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์ระหว่างผู้นำการเมืองกับผู้นำคุ่มกำสั่งฝ่ายทหารนั่นเอง

ฉะนั้น ปัญหาในการสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทย จึงเป็นเรื่องของการสร้างความสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชน เพื่อให้สามารถเรียกร้องอำนาจทางการเมืองกลับคืนมาด้วยวิธีการช่วงชิงอำนาจอธิปไตยมาเป็นของประชาชน

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแนวทางหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เราทราบถึงความสำนึกทางการเมืองของประชาชนว่ามีอยู่อย่างไร และมากน้อยเพียงใด วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยซึ่งย่ำอำนาจนิยมแบบเก่าชี้ให้เห็นถึงความสำนึกทางการเมืองของคนไทย ว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอยู่มาก ลักษณะที่เห็นได้เด่นชัดของไทย มีดังนี้^๑

^๑ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟู้ง "ลักษณะประชาชาติในฐานะเป็นปัจจัยกำสั่งอำนาจแห่งชาติ" (พิมพ์เป็นการภายในที่แผนกตำราและคำบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

๑. ความรักอิสรภาพหรือความเป็นไทย คนไทยมีลักษณะนิสัยไม่ชอบอยู่ใต้อำนาจ บังคับ การกกดขี่ เข้มงวดของผู้อื่น และไม่ชอบให้ผู้อื่นเข้ามายุ่งในเรื่องส่วนตัว คนไทยมีความหยิ่งและรักศักดิ์ศรีของตนเอง ไม่ชอบให้มีการบังคับน้ำใจหรือฝืนความรู้สึกกัน คนไทยชอบคิดชอบทำอะไรตามอำเภอใจตัว ทำนอง "ทำอะไรได้ดังใจคือไทยแท้" ฉะนั้น จึงทำให้คนไทยไม่ค่อยรับผิดชอบต่อหน้าที่ การถือตนเป็นใหญ่ทำให้เกิดปัญหาการทำงานเป็นกลุ่ม

๒. การย้ำความเป็นตัวของตัวเอง หรือปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) ใกล้เคียงกับการรักอิสรภาพ คือการให้คุณค่าในความเป็นตัวของตัวเอง เช่นถือว่าบุคคลจะเป็นอย่างใดย่อมแล้วแต่กรรมของตนในอดีต บุคคลพึงได้แต่คนเท่านั้น ทุกคนในสายตาของศาสนาแล้วเท่ากันหมด จะดีจะชั่วอยู่ที่การกระทำของตนเอง ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลคนไทยยึดหลัก "เกรงใจ" กัน ซึ่งหมายถึงการไม่เรียกร้องบังคับให้คนอื่นทำในสิ่งที่เขาไม่อยากทำ สิ่งนี้เองหากมีมากเกินไปทำให้คนไทยไม่กล้าตำหนิหรือวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น

๓. ความรู้สึกมักน้อย สันโดษ และพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ คนไทยไม่มีความพยายามดิ้นรนทะเยอทะยานที่จะเอาอย่างคนอื่น ถือเสียว่าความสำเร็จของแต่ละบุคคลเป็นเรื่องของบุญวาสนา ดังคำพังเพยที่ว่า "อย่าใฝ่สูงให้เกินศักดิ์" ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการไม่พัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า

๔. การย้ำการหาความสุขจากชีวิต คนไทยมองชีวิตในแง่ความสวยงาม การกลมกลืนและหาความสุขจากโลก ซึ่งตรงข้ามกับคนตะวันตก ซึ่งมักจะมองชีวิตในแง่ความขัดแย้งระหว่างอำนาจฝ่ายต่ำในร่างกายมนุษย์ และอำนาจฝ่ายสูง ซึ่งได้แก่ศีลธรรมและความรู้สึกรับผิดชอบในใจ คนไทยจึงไม่มีความรู้สึกขัดแย้งในใจเกี่ยวกับการปล่อยตนหาความสุขสำราญ เพราะถือว่าอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์คนไทยดูเป็นคนที่ไม่มีความทุกข์ร้อน และจะทำสิ่งใดก็นึกถึงความสนุกสนานติดตามมาด้วยเสมอ การย้ำความสนุกสนานร่าเริงทำให้คนไทยมีสุขภาพจิตมั่นคง ไม่มีความจริงจังในชีวิต และชอบชีวิตแบบง่าย ๆ เพื่อความสุขในปัจจุบัน และชอบชีวิตแบบง่าย ๆ ลักษณะนิสัยอันนี้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่าง โดยเฉพาะทำให้คนไทยไม่รู้จักหน้าที่และไม่ยอมรับผิดชอบวินัยในการทำงาน การควบคุมใจตนเอง และการประหยัดเพื่อสะสมทุนพัฒนาความเจริญของตน

๕. การย้ายการเคารพเชื่อฟังอำนาจ คนไทยนิยมการแสดง ความนอบน้อมและเคารพบุคคลผู้มีอำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปตามแบบพิธีซึ่งแสดงถึงฐานะสูงต่ำของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น แสดงออกในสรรพนามชนิดต่างๆ ที่ใช้เรียกแทนชื่อบุคคล ในการปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ ผู้มีอำนาจ ถือว่าเป็นผู้มีบุญวาสนา เป็นเหมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของผู้ผู้น้อย ฉะนั้น จึงควรจะได้รับ การเคารพยกย่อง และได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ที่จะสั่งการให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม แต่ผู้ใหญ่เองก็ต้องใช้อำนาจด้วยความ เป็นธรรมและให้ความช่วยเหลือผู้น้อย เมื่อผู้น้อยตกอยู่ในฐานะลำบาก ซึ่งอันนี้เองก่อให้เกิดปัญหา เรื่อง ระบบเจ้านาย-ลูกน้อง อันเป็นระบบพรรคพวกและก่อให้เกิดปัญหาคอร์รัปชัน ซึ่งยากแก่การแก้ไขในสังคมไทย

๖. การนิยมความโอ้อ่า สืบเนื่องมาจากนิสัยที่เชื่อมั่นและหยิ่งในตัวเอง คนไทยนั้นถึงแม้จะดูภายนอกว่าฐานะตกต่ำ แต่ในใจจริงก็ไม่เต็มใจยอมรับว่าตัวเองด้อยต่ำกว่าคนอื่น เพราะถือว่าตนเองมีความเท่าเทียมกับคนอื่น เมื่อคนอื่นมีสิทธิทำได้ ตนเองก็มีสิทธิทำได้เช่นเดียวกัน คนไทยแสดงออกนิสัยนี้ด้วยการแสดงความโอ้อ่าเพื่อให้คนอื่นยอมรับความสำคัญของตน เช่น ชอบเครื่องแบบ ชอบยศถาบรรดาศักดิ์ ชอบแสดงความเป็นคนมีหน้าใหญ่ใจโต โดยไม่คำนึงถึงฐานะของตน แต่งกายและมีทรัพย์สินที่แสดงความภูมิฐาน แม้แต่คนชนบทก็ชอบแข่งขันในเรื่องนี้ เช่น มีปากกาปลอกทอง วิทยุ หรือเครื่องทองรูปพรรณ ไว้อวดผู้อื่น จัดงานพิธีอย่างหรูหรา แต่ไปยืมเงินผู้อื่น อย่างสุภาพคิดว่า "ต๋าน้ำปรึกละลายแม่น้ำ" หรือขายผ้าเอาหน้ารอด เป็นต้น ลักษณะนี้เองที่ทำให้ไม่มีเงินออมที่รัฐบาลจะนำไปใช้เป็นทุนในการพัฒนาประเทศ

๗. ความสุภาพอ่อนโยน มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใจกว้างขวางและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คนไทยนิยมความจริงใจและช่วยเหลือกันในความสัมพันธ์ระหว่างกัน และไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น เมตตาสงสารไม่ซ้ำเติมผู้แพ้ โกรธง่ายหายเร็ว แต่ที่สำคัญก็คือ สิมอะโรง่ายๆ แม้บางครั้งคนอื่นทำให้เจ็บใจ แต่เมื่อนานไปก็ลืม และบางครั้งให้อภัย คนไทยมักชอบพูดว่า "ไม่เป็นไร" "ลืมเสียเถิด" "เรื่องเล็ก" เป็นต้น ซึ่งลักษณะนี้ ทำให้คนไทยเป็นคนขาดวินัย ไม่มีระเบียบ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้มีการหลีกเลี่ยงด้วยทกฏหมายอยู่เนืองๆ

นอกจากลักษณะความไม่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตยของคนไทยดังกล่าวแล้ว ยังมีค่านิยมต่างๆ ซึ่งมีผู้ได้รวบรวมไว้อีกหลายประการ เช่น ค่านิยมเรื่องความมั่งคั่ง (Wealth), อำนาจ (power), ยกย่องความเป็นผู้ใหญ่ (Seniority), ยกย่องจิตใจนักเลง, ยกย่อง "การเป็นเจ้านาย", ยกย่องความใจกว้าง, ยกย่องความกตัญญูรู้คุณ (gratitude), ยกย่องผู้มีความรู้หรือปราชญ์ (The Wise), ยกย่องความเคารพนบนอบรู้จักที่ต่ำที่สูง (propriety of etiquette) เป็นต้น^๑ ซึ่งค่านิยมเหล่านี้ก็รวมอยู่ในวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวมาแล้ว

นอกจากปัญหาวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวแล้ว ปัญหาสื่อมวลชนในประเทศไทยก็มีความสำคัญไม่น้อย ในแง่ที่ว่า สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ในเมืองไทยนั้น มักจะถูกครอบงำจากฝ่ายรัฐบาล ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น รัฐบาลออกกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ มิให้เสนอข่าวซึ่งอาจกระทบกระเทือนความมั่นคงของชาติ ซึ่งหากจะตีความออกไปแล้ว "ความมั่นคงของชาติ" สามารถขยายความออกไปได้อย่างกว้างขวาง หนังสือพิมพ์จึงถูกครอบงำเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น เป็นอย่างมาก ในประเทศซึ่งเป็นประชาธิปไตย การแสดงออกซึ่งความคิดความเห็นของหนังสือพิมพ์เป็นไปได้โดยเสรี และสถาบันหนังสือพิมพ์มีอิทธิพล เป็นอย่างมากในการเสนอและเปิดเผยข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบ อย่างไรก็ตาม การที่สถาบันหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยยังไม่เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลเข้มแข็งอย่างประเทศตะวันตกที่เป็นประชาธิปไตย อาจมีสาเหตุมาจากตัวหนังสือพิมพ์เองที่ยังไม่สามารถมีองค์กรกลางที่จะผลักดันหนังสือพิมพ์ให้มีความเข้มแข็งพอ

จากการสำรวจวิจัยวัฒนธรรมการเมืองของไทยและจากการวิเคราะห์สภาพสังคมไทยดังกล่าวแล้ว พอที่จะมองเห็นปัญหาแล้วว่า วัฒนธรรมการเมืองของไทย น่าจะมีลักษณะที่เน้นหนักไปทาง "อำนาจนิยม" มากกว่า "ประชาธิปไตย" อันเป็นมรดกของลักษณะชนบทรรมนิยมจารีตประเพณี ค่านิยมของไทยมาแต่โบราณกาล และยังคงฝังรากแน่นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งปัญหาอันนี้ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงทำให้

^๑ ไพฑูรย์ เครือแก้ว ลักษณะสังคมไทย (กรุงเทพฯ : บริษัทพิพิธ, ๒๕๑๘),

ให้ประชาธิปไตยโดยยากที่จะหยั่งรากลงได้ในประเทศไทย ลักษณะค่านิยม ทักษะสติ ความเชื่อของคนไทย ซึ่งนิยมอำนาจและสนับสนุนเผด็จการ มีดังนี้

- ๑. การไม่ยึดถือในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย
- ๒. ไม่เชื่อมั่นในความสามารถ การมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์
- ๓. ไม่ยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขา
- ๔. การมอบความรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ
- ๕. มีความคิดมั่นถือมั่นอยู่แต่ค่านิยมแบบดั้งเดิม
- ๖. นิยมนับถือในระบบอาวุโส
- ๗. นิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักการหรือเหตุผล
- ๘. ยอมอ่อนน้อม จำนวนต่อผู้มีอำนาจ
- ๙. นิยมอำนาจแบบเด็ดขาด
- ๑๐. มองโลกในแง่ร้าย ไม่มีความไว้วางใจผู้อื่น
- ๑๑. ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเองและไม่สำนึกในหน้าที่ความเป็นพลเมือง
- ๑๒. ไม่เชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ หรือสถาบันทางราชการและทางการเมืองของรัฐ
- ๑๓. ความเชื่อยชาทางการเมือง ไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ยกตัวอย่างเช่น อายุ การศึกษา และอาชีพของคนไทย เป็นต้น

อายุ ผู้นำหรือบุคคลชั้นนำ (elite) ของไทยไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางด้านศาสนา มักจะมีอายุสูง ซึ่งคนไทยยังมีอายุสูงเท่าใด ย่อมมีวัฒนธรรมการเมืองของไทยแบบเก่ามากเท่านั้น และวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยยิ่งเก่าและดั้งเดิมมากเท่าใด ก็ย่อมจะนิยมอำนาจเผด็จการมากขึ้น เท่านั้น ยกตัวอย่าง เช่น ผู้นำทางการเมืองของไทยปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีอายุเกินกว่า ๖๐ ปี แทบทั้งสิ้น

อาชีพ คนไทยส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ ๘๕ ของประเทศยังมีอาชีพในการทำนาทำไร่ มีคนไทยเป็นจำนวนน้อยซึ่งมีอาชีพรับราชการ บุคคลซึ่งต่างอาชีพกัน ย่อมมีผลประ-

ประโยชน์แตกต่างกัน ฉะนั้น ความคิด ทศนคติ ความเชื่อของบุคคลต่างอาชีพ บ่อมมีแตกต่างกัน ได้กล่าวมาแล้วว่าอำนาจราชการของไทยในประวัติศาสตร์ ได้ส่งเสริมให้ข้าราชการไทยอยู่ในฐานะ "เจ้านาย" และเกื้อหนุนให้ราษฎรไทยโดยทั่วไปยอมรับฐานะ "ลูกน้อง" ตลอดมา ฉะนั้น ค่านิยม ความเชื่อและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นข้าราชการและบุคคลซึ่งไม่ได้เป็นข้าราชการ อย่างชาวไร่ ชาวนา พ่อค้า และอาชีพอิสระอื่นๆ จึงย่อมจะแตกต่างกันอยู่มาก ข้าราชการนั้นน่าจะมีลักษณะนิยามอำนาจมากกว่าอาชีพใดๆ และพวกที่มีอาชีพไม่ได้รับราชการน่าจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าข้าราชการ

✓ การศึกษา ผลงานการศึกษาของอัลมอนต์และเวอร์บา^๑ ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการขัด กลเอาให้รัฐระเบียบทางสังคมการเมือง โดยที่การศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้ เรื่องการเมืองดีขึ้นและมีความเชื่อมั่นสูงในบทบาททางการเมืองของตน สถานศึกษาจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาศึกษา และก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาดำ และระบบการศึกษาในสมัยใหม่ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตก เป็นอย่างมาก ซึ่งอารยธรรมตะวันตกนั้นย่ำคุณค่าทัศนคติแบบประชาธิปไตย ระบบการศึกษาจึงมีแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยไปโดยไม่รู้ลึกลับ เช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูง มักจะมีความสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษาดำ ฉะนั้น จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า บุคคลชั้นนำที่มีการศึกษาสูงย่อมมีวัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตยมากกว่าบุคคลชั้นนำที่มีการศึกษาดำ และบุคคลชั้นนำที่มีการศึกษาดำมีวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่าบุคคลชั้นนำที่มีการศึกษาสูง

^๑ Almond and Verba, The Civic Culture (Boston : Little Brown, 1965)

ปัญหาในเรื่อง อายุ การศึกษา และอาชีพดังได้กล่าวโดยย่อนี้ จะได้ทำการศึกษ
ถึงสภาพความเป็นจริงโดยละเอียด ในบทวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาบุคคลชั้นนำทางการเมือง ให้ประโยชน์ในแง่ที่ว่า ค่านิยม ทัศนคติและ
พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลดังกล่าวนี้ ส่วนมากแล้วดูเหมือนว่าจะ เป็นตัวกำหนดอิทธิ-
พลของรูปแบบทางการเมือง และลักษณะวิถีชีวิตของคนในชาติ เป็นตัวกำหนดสิ่งเร้าของระบบ
ที่มีต่อแรงกดดันทั้งภายในและภายนอก ให้ความหมายลักษณะของค่านิยมทางการเมืองของ
ชาติ และเป็นตัวกำหนดแบบของทัศนคติความโน้มเอียงทางการเมืองและประสบการณ์ทางการเมือง
เมืองของมวลชนในอนาคต กล่าวโดยย่อ บุคคลชั้นนำเป็นผู้ซึ่งจัดระบบและตกแต่งค่านิยม
และทัศนคติทางการเมือง ในภาพพจน์ของชาวบ้านขึ้น.... ในสภาวะที่ระบอบกฏเกณฑ์ทาง
การเมืองอยู่ในลักษณะ เรียบร้อยบุคคลชั้นนำจะเป็น "สื่อของวัฒนธรรม" (carriers of
the culture) ในแง่ที่ว่า เป็นตัวการที่มีความสำคัญยิ่งในกำรกำหนดรูปแบบลักษณะของ
วิถีชีวิตของคนในชาติ (shaping the nature of national civic life)^๑

ในการที่นำเอาเฉพาะบุคคลชั้นนำมาเป็นตัวศึกษา ก็เนื่องจากบุคคลนี้มักเป็นผู้ซึ่ง
กำหนดทิศทางของความคิด ทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม
และวัฒนธรรมนั้น ข้อจำกัดของการวิจัยที่ไม่สามารถจะสำรวจวิจัยทัศนคติของบุคคลทุกคนในสังคมที่จะ
วิจัยได้ เพราะนอกจากสังคมที่จะวิจัยจะมีเนื้อที่กว้างขวางยากที่จะสำรวจได้ทั่วถึงแล้ว
ประชากรยังมีจำนวนมากมาย ซึ่งแต่ละคนก็มีพื้นฐานแตกต่างกันมาก ยากที่จะศึกษาริวิจัยได้
ครอบคลุมละเอียดทุกแห่งทุกมุมอีกด้วย

^๑ Walter A Rosenbaum, Political Culture (New York :
Praeger Publishers, Inc, 1975), p.27.

นอกจากความเห็นของโรเซนบอม (Rosenbaum) ดังกล่าวแล้วนักวิชาการไทย ผู้หนึ่งยังให้ความเห็นว่าความเชื่อหรือทัศนคติของกลุ่มชนชั้นนำ หรือผู้ปกครองนั้น แม้จะเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยแต่ก็มีความหมายมากทีเดียวแต่ก็ไม่จำเป็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ปกครองและวัฒนธรรมทางการเมืองผู้ถูกปกครองจะต้องมีลักษณะเหมือนกันเสมอไป^๑

อย่างไรก็ตาม การศึกษานุคคลชั้นนำ ในการแสดงออกซึ่งความคิดความเห็นนั้น น่าจะเป็นเหตุผลในการวิจัยที่ดี เพราะบุคคลชั้นนำเป็นผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถพอสมควร ในอันที่จะทำความเข้าใจกับเครื่องมือในการวิจัย และเป็นผู้ที่มีความสนใจการเมืองการปกครองมากกว่าประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนั้น ยังสะดวกในการทำการวิจัย เพราะบุคคลชั้นนำย่อมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในหมู่นักวิชาการ จึงสามารถพบปะได้ง่าย เป็นการประหยัดในการวิจัยอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป จุดประสงค์ของการวิจัยนี้ ก็เพื่อจะนำแนวทางศึกษาทางด้านวัฒนธรรมทางการเมืองมาใช้ศึกษานุคคลชั้นนำท้องถิ่นของไทย ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายอาชีพ และบุคคลเหล่านี้มีบทบาทเป็นบุคคลชั้นนำอย่างแท้จริงในสังคมท้องถิ่นไทย เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกับบทรวิจัย ซึ่งใช้แนวทางศึกษาทางด้านวัฒนธรรมทางการเมืองที่ผ่านมา แต่เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษา ครู เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระหว่างกลุ่มอาชีพข้าราชการเปรียบเทียบกับกลุ่มอาชีพที่ไม่ได้รับราชการ เนื่องจากทั้งสองกลุ่มนี้ มีช่องว่าง (gap) ทางความคิดและมีฐานะในสังคม (status) ซึ่งห่างกันอยู่มาก และกลุ่มที่มักจะถูกอำนาจทางการเมืองของไทยอยู่เสมอมาก็คือกลุ่มข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนซึ่งรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นมาก ยากที่กลุ่มอาชีพที่ไม่ได้รับราชการจะมีโอกาสช่วงชิงอำนาจทางการเมืองมาได้ นอกจากนั้นยังเป็นที่น่าสังเกตว่า บุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลชั้นนำของท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ที่มีความมั่งคั่งทางทรัพย์สิน หรือไม่ก็มีตำแหน่ง หรือเคยมีตำแหน่ง

^๑กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่สอง (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

ของทางราชการมาก่อน เป็นคุณสมบัติ บทวิจัยนี้มุ่งที่จะทดสอบคุณสมบัติดังกล่าวว่ามีความ เป็นจริงเพียงใด จุดประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ต้องการทราบทัศนคติทางการเมือง ของบุคคลชั้นนำระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติทางการเมือง การปกครอง ของบุคคลชั้นนำท้องถิ่นไทยนั้น มีความโน้มเอียงไปทางอำนาจนิยม หรือประชาธิปไตยทำให้ เกิดข้อคิดว่า อุดมการณ์ทางการเมืองของไทยควรผสมผสานระหว่างลัทธิเผด็จการกับลัทธิประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสมที่สุด ลักษณะการอบรมกล่อมเกลาทางสังคมในทางการเมือง(political socialization) ในท้องถิ่นระดับใด ที่มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกนึกคิดของบุคคลชั้นนำท้องถิ่น และมีปริมาณมากน้อยเพียงใด เช่น สถาบันระดับครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคมอื่นๆ เป็นต้น และในที่สุดก็เพื่อจะให้ บรรลุถึงซึ่งความพยายามที่จะทำนายแนวโน้มทางการเมืองของไทยในอนาคตว่าควรจะเป็นอย่างไร อีกด้วย

เหตุผลของการวิจัย

หากเราจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสังคมแล้ว สังคมที่อ้างว่าให้สิทธิแก่สมาชิกทุกคนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกันโดยสมบูรณ์ นั้น แท้ที่จริงแล้วเป็นการกล่าวอ้างที่เกินความเป็นจริง เพราะยังไม่มีสังคมใดในโลกที่จะให้สิทธิแก่สมาชิกในสังคมทุกคนให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันได้อย่างสมบูรณ์ ตามข้อเท็จจริงแล้วจะมีบุคคลเพียงกลุ่มน้อยเท่านั้น ที่เป็นผู้ควบคุมวิถีชีวิตของสังคมนั้นๆ บุคคลเหล่านี้มีอำนาจ มีอิทธิพลเหนือกว่าคนส่วนใหญ่ในสังคม และเป็นผู้ที่มีส่วนมีเสียงอย่างสำคัญในการตัดสินใจทางการเมืองของประเทศ นักรัฐศาสตร์ เรียกคนกลุ่มน้อยนี้ว่า "บุคคลชั้นนำทางการเมือง" ^๑

^๑ ปรัชญา เวสารัชช, "การศึกษาผู้นำทางการเมืองและเทคนิคบางประการในการชี้ตัวผู้นำ", รัฐศาสตร์สาร, ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๒๑) : ๑

ในการที่ผู้วิจัยมุ่งความสนใจมาศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำนี้
เนื่องมาจากว่า การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ยังอยู่ในขอบเขตจำ-
กัด และความสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ เพิ่งจะมีขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ บทความของ กมล
สมวิเชียร และจุจิต บุญบงการ ในหนังสือวรรณไวทยากร ฉบับรัฐศาสตร์ ซึ่งพิมพ์เมื่อปี
พ.ศ. ๒๕๑๔ จัดว่าเป็นความพยายามชิ้นแรกของนักวิชาการรัฐศาสตร์ไทย ที่ต้องการหา
ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย

แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาของนักวิชาการไทยดังกล่าวก็ยังให้ความสนใจเฉพาะ
กลุ่มผู้นำเพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มนิสิต นักศึกษา แม้ที่นักวิชาการไทยต่อมาจะได้สนใจทำการวิ-
จัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมากขึ้น จนถึงอาจงานวิจัย เรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง
เมืองของไทยขึ้นสู่ระดับมาตรฐาน อย่างการวิจัยของทินพันธุ์ นาคะตะ ในหนังสือชื่อ The
Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture
and Socialization of College Students ซึ่งตีพิมพ์ในเมืองไทย เมื่อ พ.ศ.
๒๕๑๘ ก็ยังให้ความสนใจเฉพาะกลุ่มของนิสิตนักศึกษา แม้จะมีนักวิจัยต่อๆ มาได้ทำการ
ศึกษาริวิจัยกันมากขึ้นแต่ก็ยังจำกัดอยู่เฉพาะ... กลุ่มอาชีพใดกลุ่มอาชีพหนึ่งกลุ่มเดียวเท่านั้น

ในการวิจัยนี้ ให้ความสนใจแก่บุคคลชั้นนำของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลชั้น
นำท้องถิ่นไทย ซึ่งในสภาพของสังคมไทยที่แท้จริง ต้องยอมรับว่าบุคคลดังกล่าวมีอิทธิพลต่อ
วิถีชีวิตความเป็นอยู่และเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดอยู่กับคนไทยโดยทั่วไปในชนบทอย่างแท้จริง ใน
การที่จะสร้างอำนาจทางการเมือง โดยยึดเอาท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน ไม่ว่าจะในรูปแบบการ
ปกครองแบบใด จะต้องสนใจบุคคลชั้นนำของท้องถิ่นเป็นอย่างมาก มิฉะนั้นความสำเร็จใน
การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองย่อมจะเป็นไปได้ยาก ฉะนั้นในการที่จะสร้างรากฐาน
การปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็เช่นกัน จุดยืนซึ่งควรจะได้รับ การสนับสนุนหรือให้ความ

^๑ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย
หน้า ๘๖.

สนใจเป็นพิเศษเพื่อความมั่นคงของประชาธิปไตยในอนาคต ก็น่าจะมาหยุดอยู่ที่ตรงที่บุคคลชั้นนำท้องถิ่น เพราะบุคคลกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรงกับคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งยังมีอิทธิพลอย่างสำคัญในการครอบงำความรู้สึกนึกคิดของคนไทยดังกล่าวด้วย

ลาสเวลล์ กล่าวว่า "การศึกษาการเมือง เป็นการศึกษาอิทธิพลและผู้มีอิทธิพล... ผู้มีอิทธิพล คือ บุคคลผู้ครอบครองสรรพสิ่งทั้งหลายส่วนใหญ่ที่มีอยู่... ผู้ครอบครองมากที่สุด คือ ผู้นำ ส่วนที่เหลือคือมวลชน"^๑

เมื่อบุคคลชั้นนำเป็นผู้กำหนดวิถีชีวิตของสังคม การศึกษามูลฐานผู้นำ จึงมีประโยชน์ในการทำความเข้าใจ เหตุการณ์การเมืองและสังคมที่เป็นอยู่และที่จะแปรเปลี่ยนไปในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ซึ่งบทบาทของบุคคลมีส่วนสำคัญมากกว่าบทบาทของสถาบัน ดังนั้นหากสามารถชี้บ่งได้ว่าใครเป็นบุคคลชั้นนำของท้องถิ่น และสามารถศึกษาทัศนคติความคิดเห็นของบุคคลชั้นนำเหล่านี้แล้ว ก็อาจพยากรณ์ได้ส่วนหนึ่งว่าบุคคลชั้นนำจะกำหนดทิศทางทางการเมืองของสังคมไปในแนวใด และจะตัดสินใจในทำนองใดบ้าง

นอกจากนั้นแล้วการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในช่วงเวลานี้น่าจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง นอกจากจะเป็นการพิสูจน์ข้ออ้างของคณะปฏิวัติที่อ้างว่า

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยแบ่งออกเป็นสามขั้นตอนๆ ละ ๔ ปี ของรัฐบาล ฮาดีนทร์ กรีวีร์เชียร นั้น เป็นเวลานานเกินความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน คณะทหาร ตำรวจ และพลเรือน เห็นสมควรจะปรับปรุงระยะเวลาพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเสียใหม่...^๒

^๑ Harold D. Lasswell, Politics : Who Gets What, When, How?

(New York : Peter Smith, 1950), p.3.

^๒ รายงานพิเศษ, "หนึ่งปีของรัฐบาลและคณะปฏิวัติ", สยามรัฐ

และรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๓ ก็ยังสําคัญอีก ในบทบัญญัติมาตรา ๑๘๔ ของบทเฉพาะกาลว่า

ให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสร็จสิ้นภายใน ปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ แต่ในกรณีที่ไม่ว่างก่อนเป็นการเลือกตั้ง ภายในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้ ก็ให้ขยายกำหนดเวลาการดำเนินการเลือกตั้งออกไปได้ แต่ต้องไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันสิ้นปีพุทธศักราช ๒๕๒๑^๑

ความตั้งใจของผู้บริหารประเทศดังกล่าว แม้จะเป็นความตั้งใจที่ดี แต่ยังไม่อาจสรุปได้ว่าเป็นความต้องการของประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศ ฉะนั้น การวิจัยนี้ น่าจะเป็นหลักฐานที่ชี้ชัดได้ว่าความตั้งใจของผู้นำทางการเมืองดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในวงกว้าง ไม่ใช่ที่สำคัญก็คือสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยปัจจุบันหรือไม่ จึงเป็นการหาคำตอบได้อีกว่า รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นเครื่องมือทางประชาธิปไตย นั้น ในอนาคตจะมีทางจะอยู่ไปได้นานเท่าใด

สมมติฐาน

ตามความเห็นของอัลมอนต์ และ เวอร์มานัน วัฒนธรรมทางการเมืองของชาติหนึ่งๆ คือลักษณะทัศนคติและความโน้มเอียงในรูปแบบต่างๆ ของสมาชิกในสังคมที่มีต่อระบบและส่วนต่างๆ หรือกิจกรรมทางการเมืองซึ่งมีอยู่ทั่วไปในชาตินั้นๆ

โดยสรุปแล้ว อัลมอนต์ และ เวอร์มานัน ใช้แนวทางในการค้นหาความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลโดยอาศัย ปัจจัยหลัก ๔ ประการ คือ^๒

^๑ รายงานพิเศษ, "รัฐธรรมนูญไทย ยิ่งร่างยิ่งถอยหลังเข้าคลอง", สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ (๑๙ มีนาคม ๒๕๒๑) : ๑๘.

^๒ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า ๗๘-๗๙.

๑. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับชาติของเขาและเกี่ยวกับระบบการเมืองของเขา โดยทั่วไปอย่างไร เช่น ประวัติศาสตร์ของชาติ ขนาดของประเทศ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของประเทศ แหล่งอำนาจทางการเมือง (ใครหรือกลุ่มใด ในชาติเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุด) ลักษณะพิเศษของการปกครอง ฯลฯ เขามีความรู้สึกต่อลักษณะโดยทั่วไปของระบบอย่างไร เขามีความเห็นหรือการตัดสินใจว่าระบบนี้เป็นอย่างไร
๒. บุคคลผู้นั้นมีความรู้สึกเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐอย่างไร มีความรู้เกี่ยวกับสถาบัน ตัวบุคคลและกระบวนการตัดสินใจที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานนั้นอย่างไร และมีความรู้สึกความเห็นต่อคน (เจ้าหน้าที่ของรัฐ) เหล่านี้ได้อย่างไร
๓. บุคคลผู้นั้นมองตัวเขาเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในระบบการเมืองอย่างไร เขามีความรู้สึกเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่และวิธีการต่างๆ ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองอย่างไร เขามีความรู้สึกว่าเขาสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่อย่างไร

ฉะนั้น เพื่อประโยชน์ในการหาสเกลวัดทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และ อำนาจนิยมและใช้เป็นเครื่องนำทางการสร้างแบบสอบถาม จึงขอกำหนดลักษณะของผู้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและแบบ อำนาจนิยม ดังนี้

๑. การยึดถือในกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย
๒. การมีความเชื่อมั่น ในความสามารถ คุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล
๓. การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
๔. การยอมรับความเสมอภาคของบุคคล
๕. การมีความเชื่อมั่นในตัวเองและการมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน
๖. การมองโลกในแง่ดี และมีความไว้วางใจผู้อื่น

๗. การเชื่อถือไว้วางใจ เจ้าหน้าที่หรือสถาบันทางราชการและทางการเมือง
ของรัฐ

๘. การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ลักษณะของผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมีดังนี้

๑. การมอบความรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ
๒. การยึดมั่นในค่านิยมแบบ เดิม
๓. การยอมรับนับถือระบบอาวุโส
๔. การนิยมยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลัก เหตุผล
๕. การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ
๖. การนิยมอำนาจเด็ดขาด
๗. การไม่ยอมรับความเท่าเทียมกันของบุคคล
๘. การไม่ยอมรับสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

เมื่อกำหนดลักษณะของผู้มีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองแบบนี้แล้ว ผู้วิจัยได้
ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำระดับท้องถิ่นของไทยไว้ โดย
กำหนดตัวแปรอิสระ คือ อาชีพ การศึกษา และอายุ ว่าเป็นตัวที่กำหนดลักษณะวัฒนธรรม
ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการของบุคคล การที่ผู้วิจัยถือว่า อาชีพ การ-
ศึกษาและอายุ เป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญนี้ ขอให้พิจารณาเหตุผลซึ่งกล่าวไว้โดยละเอียดแล้ว
ในบทวิเคราะห์ข้อมูล

สมมติฐานที่ตั้งไว้มีดังนี้

๑. บุคคลชั้นนำ ท้องถิ่นส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต่ำ
๒. บุคคลชั้นนำ ท้องถิ่นส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูง
๓. บุคคลชั้นนำ ท้องถิ่นที่มีอาชีพไม่ได้รับราชการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตย มากกว่าบุคคลชั้นนำ ท้องถิ่นที่มีอาชีพรับราชการ

๔. บุคคลชั้นนำ ท้องถิ่นที่มีอาชีพรับราชการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่าบุคคลชั้นนำ ท้องถิ่นที่มีอาชีพไม่ได้รับราชการ

๕. บุคคลชั้นนำท้องถิ่น ที่มีการศึกษาสูง มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นที่มีการศึกษาต่ำ

๖. บุคคลชั้นนำท้องถิ่นที่มีการศึกษาต่ำ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นที่มีการศึกษาสูง

๗. บุคคลชั้นนำท้องถิ่นที่มีอายุเกินกว่า ๕๐ ปี มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมมากกว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นที่มีอายุไม่เกิน ๕๐ ปี

๘. บุคคลชั้นนำท้องถิ่นที่มีอายุไม่เกิน ๕๐ ปี มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าบุคคลชั้นนำท้องถิ่นที่มีอายุเกินกว่า ๕๐ ปี

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการให้ความสำคัญของท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนพื้นที่และจำนวนประชากรเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเพ่งความสำคัญไปสู่บุคคลชั้นนำของท้องถิ่น (local elite) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทัศนคติ ความเชื่อต่างๆ ในท้องถิ่น ในฐานะเป็นบุคคลที่ได้รับความยกย่องนับถือและบางครั้งมีอิทธิพลมีบารมี ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นยอมรับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งๆ ที่ประชาธิปไตยของไทยนั้นได้ถือกำเนิดมาเป็นเวลานานแล้ว ในระดับท้องถิ่น คือ ตำบล และหมู่บ้าน แต่ก็ไม่ได้รับการให้ความสนใจจากรัฐบาลที่ผ่านมา จึงทำให้ไม่ได้มีการพัฒนาไปเท่าที่ควร จนกระทั่งอิทธิพลของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่เหล่านั้นเข้า รัฐบาลสมัยหลังจึงเริ่มให้ความสนใจต่อการปกครองระดับท้องถิ่น เช่น เมื่อไม่นานมานี้ รัฐบาลได้เริ่มจัดรูปการปกครองสภาตำบล และให้ความสำคัญอย่างจริงจังขึ้น เป็นต้น ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้ คือ

๑. เพื่อเป็นการเชื่อมโยงกับการวิจัยที่ได้ทำมาแล้ว และทำให้การศึกษาวิชา
วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยกว้างขวางและเป็นระบบมากขึ้น เป็นการเพิ่มพูนความรู้
ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยอีกแง่หนึ่ง ซึ่งยังไม่มีมาก่อน

๒. ทำให้ทราบปัจจัยซึ่งเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองบุคคลชั้นนำ
ระดับท้องถิ่น ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ในการค้นหาแนวทางในการควบคุมปัจจัยดังกล่าวตาม
ต้องการ

๓. ทำให้ทราบวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำระดับท้องถิ่นในฐานะ
ตัวแทนของชาวชนบททั้งหมด ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลระดับนี้จะไม่แตกต่าง
จากชาวชนบทส่วนใหญ่เท่าใดนัก ทำให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น

๔. อาจใช้เป็นข้อมูลในการทำนายแนวโน้มทางการเมืองของประเทศไทยได้
ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

๕. เพื่อปรับปรุง ปฏิรูป หรือปฏิวัติ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยใน
ประเทศไทย ซึ่งได้ประสบความสำเร็จล้มเหลวตลอดมา

ขอบข่ายและข้อจำกัดของการวิจัย

ในการศึกษาริชัยนี้ เป็นการวิจัยทัศนคติทางการเมือง การปกครองของบุคคลซึ่ง
ถือว่าเป็นบุคคลชั้นนำของท้องถิ่น โดยผู้วิจัยพยายามหาเกณฑ์ สำหรับคัดเลือกบุคคลชั้นนำ
จากผลของการวิจัยที่ผ่านมา แล้วตั้งเป็นเกณฑ์มาตรฐานไว้ โงมพยายามค้นหาบุคคลใน
ท้องถิ่น พิจารณาจากตำแหน่งสำคัญ ชื่อเสียง และผลงานที่มีต่อสังคมท้องถิ่นนั้น เป็น
เกณฑ์เบื้องต้น ก่อนที่จะนำไปพิจารณาโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้อีกครั้งหนึ่ง และใน
การวิจัยนี้ได้กำหนดจำนวนบุคคลชั้นนำไว้ ๑๘๐ คน เพื่อให้สามารถครอบคลุมตัวบุคคลชั้น
นำในท้องถิ่นได้ทั่วถึง และเป็นการวัดทัศนคติของกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า เป็นแกนนำของชุมชน
ได้แน่นอนขึ้น โดยคัดเลือกบุคคลในทุกๆ อำเภอซึ่งมีลักษณะที่จะถือเป็นบุคคลชั้นนำได้มา
พิจารณารวมกัน ซึ่งแน่นอนระดับความเป็นบุคคลชั้นนำ ย่อมต่างกันมาก บุคคลชั้นนำบางคน
อยู่ในความนิยมของประชาชนในระดับสูง และบางคนอยู่ในความนิยมของประชาชนในระดับ
ต่ำ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นบุคคลชั้นนำของท้องถิ่น ซึ่งจะนำมาวิจัยทัศนคติ

แนวทางทัศนคติที่ใช้ในการวิจัยนี้ กำหนดไว้เป็นสองแนวทาง คือทัศนคติแบบ ประชาธิปไตยและทัศนคตินิยมอำนาจ ฉะนั้นผลจากการวิจัยจะทราบถึงทัศนคติของบุคคล ชี้แนะท้องถิ่นว่าเป็นไปในทางใด ระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม ผู้วิจัยได้กำหนด ลักษณะของผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยและผู้ที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยมไว้ เช่น ผู้ที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยจะต้องยึดถือการศึกษาแบบประชาธิปไตยเป็นหลักในการแสดงพฤติกรรมมีความ เชื่อมั่น ความสามารถคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล เคารพในสิทธิเสรีภาพ เป็นชีวิตจิตใจ ยอมรับความเสมอภาคของมนุษย์เชื่อมั่นในตนเองและสำนึกในหน้าที่พลเมือง มองโลกในแง่ดีไว้วางใจผู้อื่น ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ สถาบันทางราชการและการเมืองของรัฐว่าจะให้ความยุติธรรมได้ และบุคคลจะต้องรู้จักวิพากษ์วิจารณ์หรือ "ตีเพื่อก่อ" อย่างมีเหตุผลเพื่อความก้าวหน้าของสังคม เป็นต้น ส่วนลักษณะของผู้ที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยม ก็มีลักษณะตรงข้ามกับทัศนคติแบบประชาธิปไตย คือไม่เคยเคารพในกติกาของประชาธิปไตย มอบความรับผิดชอบไว้ให้ผู้นำทั้งหมด มีความคิดยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิม ยอมรับระบบอาวุโส ยึดตัวบุคคลมากกว่าเหตุผล ยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ นิยมอำนาจเด็ดขาดไม่ชอบการประนีประนอม ไม่ยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างบุคคล และไม่ยอมรับในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เป็นต้น

ลักษณะที่กำหนดไว้นี้เป็นลักษณะทั่วไป ของหลักการประชาธิปไตยและอำนาจนิยม ซึ่งในรายละเอียดยังมีลักษณะปลีกย่อยอีกมากมาย ในการวิจัยไม่สามารถนำมากำหนดไว้ได้หมด ฉะนั้น ข้อจำกัดของการวิจัยในการวัดทัศนคติ จึงมีขอบเขตเพียงเท่าที่ดึงเอาไว้เท่านั้น

อนึ่ง การวิจัยนี้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยเพียงเฉพาะบุคคลชั้นนำของจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน ๑๕๐ คน เริ่มทำการวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ จนถึง มกราคม ๒๕๒๒ รวมเวลาในการวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน นอกจากนั้นข้อจำกัดในด้านงบประมาณและเวลาในการวิจัยเป็นปัญหาสำคัญต่อการวิจัยเป็นอย่างมาก จึงทำให้การวิจัยนี้ยังไม่สามารถครอบคลุมได้ละเอียดทุกแห่งทุกมุม แต่ผู้วิจัยยืนยันว่าได้ยึดระเบียบวิธีวิจัยตามวิธีการทาง ศาสตร์(scientific method) ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้โดยเคร่งครัด

การเสนอเรื่อง

ที่กล่าวทั้งหมดแล้วเป็นบทนำ ท้าวจิตตวิริยา ความถึงภูมิหลังของปัญหา จุดประสงค์ในการวิจัย เหตุที่วิจัย ข้อสมมติฐาน ความสำคัญของการวิจัย และข้อบ่งชี้ข้อจำกัดของการวิจัย ในบทต่อไปจะเป็นการกล่าวถึงกรอบความคิด หรือพื้นฐานทางทฤษฎีของวัฒนธรรมทางการเมือง-เมืองและกระบวนการอบรมให้รัฐระเบียบสังคม และลักษณะของบุคคลชั้นนำ พร้อมด้วยลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองและกระบวนการอบรมให้รัฐระเบียบสังคมของไทยกับการพัฒนาทางการเมืองของไทย

ส่วนที่จะกล่าวต่อไปในบทที่ ๓ จะได้กล่าวถึงระเบียบวิธีในการวิจัย เป็นการแสดงถึงที่มาของข้อมูล การรวบรวมข้อมูล บทที่ ๔ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะออกเป็นตารางให้เห็นชัด และชี้ให้เห็นสิ่งที่ค้นพบ บทที่ ๕ เป็นการสรุปผลของการวิจัย และข้อเสนอแนะของผู้วิจัย หลังจากนั้นจะเป็นภาคผนวกซึ่งเปรียบเทียบประวัติของบุคคลชั้นนำที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงสุดและต่ำสุดจำนวนอย่างละ ๓ ท่าน และนำแบบสอบถามและวิธีการ Internal Consistency มาแสดงประกอบ

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย